

NÅR DEN BLÅ HYLDE SLÅR REVNER

Fiskerne på havet har plastikforureningen på nært hold. De får plastikaffald i nettene, ser det flyde rundt i vandet og tager det med ind på land. Imens nager uvisheden om, hvad plastikplagen kan betyde for vores sundhed og på sigt for fiskeriet

AF HELENE CHÉRET

Simon Ditlev Nielsen er lige kommet hjem efter en uge på havet. Han er forholdsvis ung i fiskerfaget med to et halvt års erfaring og sejler fra Thyborøn Havn med fiskekutteren Jette Christine. Holdet på skibet fisker især efter industrifisken tobis og brisling, som bruges til fiskeolie. Når de hiver trawlet op, opdager de typisk plastikposer og sorte sække i fangsten.

”Vi er en slags si i havet. Hvis skibet kommer forbi noget skrald, der flyder i vandet, så kommer det med. Vi er meget opmærksomme på plastik og jern. Og hvis vi har en lærling med, som pludselig smider noget over bord, så stopper vi ham,” siger Simon Ditlev Nielsen.

Opfattelsen af havet som en stor og blå masse, der absorberer og sletter alle spor, er ved at slå revner, også i fiskermiljøet.

”Man kunne måske tro, at fiskere bare smed alt ud, fordi ingen rigtig kan holde øje ude på havet. Men det oplever jeg slet ikke. Før i tiden blev meget sikkert kastet ud igen. Men i dag tror jeg, at alle tager affaldet med ind af hensyn til miljøet og fremtidens fiskeri, også selv om det ikke er et problem for fiskeriet nu. Vi er bekymrede for fremtiden og vores børn,” siger han.

Ifølge dansk lov skal alt det affald, de finder i netterne og på skibet, med ind på land, og havnene skal tage

Plastikforurening af verdenshavene gør indtryk på Simon Ditlev Nielsen, og derfor samler han skrald op, når han ser det i naturen.

DEN BLÅ HYLDE.

Et udtryk, som fiskere og sejlere bruger om havet. Læg det på den blå hylde betyder 'smid det ud over siden'

imod skraldet. Thyborøn Havn er en af landets største med 4.500 landinger om året. Havnen har ingen opgørelse over, hvor meget affald fiskerne finder i havet, for produktionsaffald og opfisket marint affald bliver smidt i samme containere på havnen. I alt bliver det til 551 ton affald om året.

Hverken brancheforeningen Danske Havne eller Miljøstyrelsen har en oversigt over, hvor meget affald fiskerne på landsplan tager med ind på land.

GUMMIHANDSKER OVER BORD

I den anden ende af landet midt i Østersøen på Bornholm mærker Thomas Thomsen en ændring i miljøet. Han har fisket i 30 år, mest efter torsk, og er formand for Bornholm og Christiansøs Fiskeriforening.

”Den nye generation af fiskere i dag ser ikke havet som en losseplads, som mange gjorde tidligere. De er generelt gode til at tage skraldet med ind på land. Og det er også havnenes fortjeneste, for du ser ikke en havn i dag uden en container. Sådan var det ikke for 30 år siden,” siger han.

Alligevel er der plads til forbedringer.

”En sjælden gang imellem ser jeg en gummihandske i vandet, som en fisker må have smidt over bord, da han skulle skifte til nye. Så der er nok stadig nogle

Indimellem ryger gummihandsker og andre fiskeredskaber over bord.

MIKROPLASTIK I HAVET

Mikroplastik defineres typisk til at være under 5 millimeter og stammer hovedsagelig fra større plastikting som en plastikkop eller badebold. Sol, bølger og sten slider og bryder langsomt plastikken ned til bittesmå stykker. En anden kilde til mikroplastik er slid af skosåler, bildæk og andre plastikgenstande, og skrubbcremer og tandpasta med tilsatte små plastikstykker.

Forskellige forskningsprojekter har fundet mikroplastik både i vandsojlen og i sedimentet i de danske farvande.

Miljøorganisationen Plastic Change fandt også mikroplastik i farvandet rundt om Sjælland, da de tog prøver under et dansk togt sidste år.

enkelte, der skal lære at rydde op,” siger Thomas Thomsen, der ofte minder fiskerne om at tage skraldepåser med på skibene.

Når han er på havet, er det værst i de fragtruter, hvor skibe sejler fra én havn til en anden hen over Østersøen. Her flyder plastikposer, plastikemballage og meget andet affald.

”Der ryger ting og sager på den blå hylde. Men skibene skal ikke have skylden alene, for en gang imellem flyver poser og andet affald jo også til havs fra land,” siger han.

Og det meste plastik i havet, 70-80 procent, kommer fra land. Plastikken er enten tabt, blæst ud eller udledt via vandløb og spildevand. Resten stammer fra maritime erhverv som fiskeri, når fiskerne for eksempel mister deres trawl og garn, men også fra boreplatforme, færger og krydstogtskibe. Ifølge World Economic Forum ender otte millioner ton plastik i havet hvert år.

Thomas Thomsen har en enkelt gang fanget en torsk, der havde stukket hovedet gennem en plastikholder til en sixpack. Men egentlig er det på gåturen med hunden langs kysten, at han bliver mest forarget.

”Alt det affald, der skyller op på stranden. Det er rent svineri,” siger han.

SKJULT FOR DET BLOTTE ØJE

Det hænder, at fiskere opdager skrald i fiskenes maver. Max Christensen fra Vedbæk Havn på Sjælland fangede sidste år i januar en torsk med en hvid plastikop i maven. Dagen efter fandt han en öldåse i en anden torsk. Han filmede begge dele og lagde en video på YouTube. Senere bragte TV2 historien som eksempler på den stigende plastikforurening.

Når fisk og andre dyr spiser plastikstykker, fylder det i maven, og de risikerer at dø af sult. Ifølge de fiskere, som Global Økologi har talt med, er det dog sjældent, de støder på den slags. Men hvad fiskerne ikke kan se med det blotte øje, er, at dyrene i danske farvande indeholder mikroskopiske plastikstykker.

Et studie fra DTU Aqua af 400 fiskemaver viser, at 21 procent af de undersøgte torsk fra Østersøen indeholder mikroplastik, og det samme gør 11 procent af de undersøgte sild. I Nordsøen står det endnu værre til. Her er tallet 39 hos torsk og 23 hos sild. Og andre studier viser, at 95 procent af havfuglen mallebukken også har spist mikroplastik.

Hos Foreningen for Skånsomt Kystfiskeri foruliger det biolog og projektleder Hanne Lyng Winter. Foreningen er for fiskere, der gerne vil fiske bæredygtigt og med skånsomme redskaber som garn, tejner og snurrevod.

”Jeg er meget bekymret. Plastikken er i vores fisk. Så hvis det viser sig, at det også ender i mennesker og kan påvirke vores sundhed, er det skræmmende. Med tiden kan det også påvirke salg og efterspørgsel i fiskeriet,” siger hun og tilføjer: ”Det er utroligt, at en så lavpraktisk ting som plastik, som burde være nemt at få styr på, ender i havet.”

Hendes kollega, formand Søren Jacobsen, deler hendes bekymring. Han fisker torsk og søtunge og har sin båd i Helsingør Havn.

”Når jeg ser plastikkrus og emballage til pølsepålæg i garnet, og samtidig ved, at plastikken måske er i fiskene og muligvis i os, så får det alarmklokkerne til at ringe. Vi bliver nødt til at se alvorligt på det. Jeg synes, det er blevet værre med tiden, og vi skal passe på det hav, som vi høster af,” siger Søren Jacobsen.

Da vi normalt ikke spiser fiskemaver, kan man i princippet nyde et måltid med fisk uden at indtage det mikroplastik, som fisken har spist. Anderledes er det med muslinger og østers. Hollandske forskere vurderer, at en europæer kan indtage op til 11.000 stykker mikroplast om året ved at spise muslinger og andre skaldyr.

Men ingen undersøgelser dokumenterer, at mikroplastik er skadeligt for mennesker. Dog tiltrækker plastikpartikler en række giftstoffer som DDT samt hormonforstyrrende og kræftfremkaldende stoffer som bromerede flammehæmmere og Bisphenol A. Så når små fisk eller muslinger indtager plastik, kan partiklerne føre koncentreret mængder af skadelige stoffer videre op i fødekæden. Men om det ender i os og påvirker vores helbred, er uvist.

VÆRST PÅ VESTKYSTEN

Der hvor plastikken er mest synligt for danskerne, er på strandene. Vestkysten er hårdest ramt med mere end 1.000 ton affald hvert år. Ifølge KIMO Danmark (Kommunernes internationale miljøorganisation) tilføres Nordsøen hvert år 20.000 ton affald. Det meste synker til bunds, mens en syvendedel skyller op. Meget af affaldet stammer fra land, mens andet kommer med havstrømme og vinden fra Nordsøen. På kysten strander dunke, spande, rester fra fiskenet, fiskekasser og meget andet.

Landekoordinator hos KIMO Ryan Metcalfe så gerne, at man startede et såkaldt Fishing for Litter-projekt i Danmark, hvor fiskerne frivilligt opsamler skrald i forbindelse med deres almindelig arbejdsgang på havet. Det har KIMO gode erfaringer med i lande som Skotland, Holland og Sverige. Og selv om mange fiskere allerede i dag tager affaldet med, så mener Ryan Metcalfe, at projektet kan sætte skub i kampen mod plastikforureningen.

”Det handler om at gøre det synligt for alle, at fiskerne tager plastikproblemet alvorligt, og at havnene faktisk er villige til at modtage affaldet og udfører en vigtig opgave. Og ikke mindst kan vi endelig få ordentlige data på, hvor meget fiskerne finder i havet,” siger han og fortsætter:

”Plastikforurening af havet er et kæmpe problem. Vi ved, at det findes overalt, fra Arktis til Antarktis, i havoverfladen og dybt nede på bunden af oceanerne. I Danmark skaber det økonomiske problemer for både kystkommuner og marin industri. Og for miljøet er det skadeligt, da mange arter indtager det som føde eller bliver viklet ind i det. Med et Fishing for Litter-projekt kan vi sætte fokus på alt det,” siger han.

En af de ting, som fiskerne kan finde i havet, eller i værste fald får i skruen, er gamle fiskernet, såkaldte spøgelsesnet. Ingen ved, hvor mange der flyder rundt i de danske farvande, men ifølge FN's Fødevarerorganisation, FAO, udgør de ti procent af alt

Norden rydder op

I de nordiske lande arbejder fiskere, miljøfolk, frivillige og myndigheder med at rydde op på kysterne og i havet

PANT PÅ FISKENET

I Island er der pant på fiskenet. Det skal motivere fiskere til at aflevere trawlene efter endt brug. Det gamle net kan bruges til at producere nye net.

NORSKE FISKERE FANGER AFFALD

"Vi skal fortsætte den gode udvikling med at rydde op fra tidligere tider," lyder det fra det Norges Fiskelav på fiskarlaget.no. De opfordrer regeringen til at fortsætte et Fishing for Litter-projekt, som motiverer fiskere til at indsamle affald. I 2016 har cirka 30 både fra fire havne indsamlet 48 ton skrald. Den norske regering vil sætte syv millioner ekstra af i kampen mod affald i havet.

PÅ JAGT EFTER SPØGELSESNET

Når norske fiskere mister et net i havet, rapporterer de det via en app til det norske fiskeridirektorat, som henter det op på årlige togter. Norge står i spidsen for det treårige projekt Clean Nordic Oceans, hvor landene skal udveksle erfaringer med indsamling og genbrug af tabte fiskeredskaber. Workshop i København den 16. august.

FRA GAMMELT TRAWL TIL NYT

Den jyske virksomhed Plastix omdanner gammelt fiskenet til plastmateriale, som kan bruges til nye net. De henter det blandt i Sverige i samarbejde med Fiskeriforeningen Norden i den svenske by Smögen.

SVERIGE SÆTTER PROJEKT PÅ PAUSE

I Sverige har fiskere samlet affald fra januar til november 2015 i et Fisher for Litter-projekt. Det blev til 1,8 ton marint affald. Tanken var, at projektet her skulle udvides til andre dele af landet, men da antallet af fiskere er faldende i Sverige, har man valgt at sætte det på pause.

Frivillige går på stranden

På Nordisk Strandrydder Dag 2017 den 6. maj gik frivillige i de nordiske lande på stranden og langs kyster for at samle affald. I Danmark deltog **400 frivillige på ti strande i seks kommuner**. Det blev til 314 sække og cirka 9 kubikmeter større affald. En optælling på tre strande viste, at plast udgjorde mere end 60 procent.

Organisationen **Hold Danmark Rent** stod for kampagnen, og projektleder **Annette Juul** (tv på foto) er mere end tilfreds. "Alle fem lande har haft gode erfaringer, og vi får stor opbakning fra vores bagland og danske kystkommuner. Så min mavefornemmelse siger mig, at vi gør det igen næste år. Færøerne, Grønland og Svalbard ønsker også at være med," siger hun og tilføjer, at beslutningen om at afholde en Nordisk Strandrydder Dag 2018 bliver truffet i september. ■

DET ØKOLOGISKE RÅD

PLASTFRIT HAV – ET SAMARBEJDSPROJEKT

I projektet indhenter vi viden om, hvor meget plastik der findes i vores miljø, muslinger og fisk. Vi kortlægger kilderne til forureningen. Vi hjælper med at gøre danskerne opmærksomme på problemet. Og så presser vi på i Bruxelles og på Christiansborg for at få politikerne til at handle. Projektet er et samarbejde mellem Det Økologiske Råd, Plastic Change og brancheorganisationen Plastindustrien. Læs mere på ecocouncil.dk

HANDLINGSPLAN MOD PLASTIKTRUSLEN

Regeringen vil lave en dansk handlingsplan mod plastikforureningen og begynder arbejdet, når EU har en plaststrategi på plads i slutningen af 2017.

...dioxiner og andet skidt flyver op i luften, ud i havet og ender i mine fisk, som jeg så ikke kan sælge. Det er nok den største trussel mod fiskeriet.

Thomas Thomsen,
formand for Bornholm og
Christiansøs Fiskeri-
forening

plastaffald i havet. De kan være op til flere kilometer lange og er flere hundrede år om at blive nedbrudt til mikroplastik.

For miljøorganisationen WWF er det en mærkesag, da nettene er dødsfælder for fisk, fugle, sæler og andre dyr. Og organisationen forsøger at skubbe regeringen til undersøgelse, hvor stort et problem det er, og få fiskerne til at indrapportere, når de mister netene, på samme måde som de gør i Norge. Fra Miljø- og fødevarerminister Esben Lunde Larsen (V) lyder det, at spøgelsesgarn bliver en del af den kommende danske handlingsplan for plastikforurening.

DIOXINERNE FRA LAND

På Bornholm er det ikke spøgelsesgarn, der optager Thomas Thomsen. Måske var det et problem tidligere, da man åbnede for Østeuropa, og fiskerne ikke havde godt udstyr til at genfinde deres udsatte net. Men ikke i dag. For ham kommer den største plastiktrussel mod sundhed og fiskeriet ikke fra gamle net på bunden – den kommer fra land.

”Plastikstykker hører selvfølgelig ikke hjemme i havet. Men jeg er mere bekymret for, hvordan vi stopper vores uhemmede brug af plastik på land, som vi bare brænder af, og som udleder skadelige stoffer til naturen,” siger han.

For selv om affaldsforbrændingerne i Danmark efterhånden kan rense luften for 95 procent af de skadelige stoffer, så ender dioxin og PCB fra afbrænding af plastik og andet affald stadig i naturen. De bliver ophobet i fedtvæv hos fisk og opkoncentreres gennem fødekæden. Og da stofferne giver øget risiko for kræft og nedsat evne til at få børn, er der begrænsning på, hvor meget dioxin fiskene må indeholde, og hvor mange laks og sild fiskerne må fange i Østersøen.

”Så afbrændingen af de store mængder plastik resulterer i, at dioxiner og andet skidt flyver op i luften, ud i havet og ender i mine fisk, som jeg så ikke kan sælge. Det er nok den største trussel mod fiskeriet. Så vi skal have løst plastikforureningen på land, ikke kun i havet,” siger han. ■

SÅ LANG TID TAGER DET AT NEDBRYDE AFFALD I HAVET

Miljøstatus.no www.miljostatus.no/tema/hav-og-kyst/forsopling-av-havet/

miljøstatus.no

Fanget i plastikkenes tidsalder

Vanens magt er indlejret i sociale rutiner og traditioner, som når vi drikker fadøl af plastikkrus på en festival eller køber en vandflaske på farten. Det styrer mere end vi tror

AF JOHANNE METHMANN TARPGAARD

Plastik har ramt Danmark. Det skyller op på strande og kyster, mens miljøorganisationer kører kampagner for at vække danskerens plastikbevidsthed. Vi forstår i dag, at plastik er et problem, så det forsøger vi, de miljøbevidste forbrugere, at løse. Vi strikker klarklude, går uden om plejeprodukter med mikroplast og fortæller vennerne, hvad de kan gøre for at befri naturen for plastik.

Men selv om vi er så bevidste om miljø og klima, er det alligevel svært helt at ændre adfærd og omforme idealer til praksis. Hvis vi har glemt madpakken, hænder det, at vi i farten får købt en vandflaske og en yoghurt i plastikbæger med ske. Emballagen efter madlavningen ender til tider i skraldespanden og ikke i containeren i gården. Og nogle gange må man jo ty til en almindelig plastikpose i butikken, i stedet for først at nå hjem og hente stofnettet.

Sagen er den, at vi ikke kan undslippe vores egen antropocæne tidsalder, som vi har levet i siden 1950'erne. Vi er nu blevet en global geologisk kraft, og vores påvirkning af CO₂-kredsløbet og vores enorme plastikforbrug efterlader et varigt mærke på jorden, som man i fremtiden vil finde i jordlagene. Vi kan forsøge at bryde ud af de plastikvaner, der igennem de sidste 20-30 år er blevet et med vores samfund, men vi er

fanget i denne tidsalder og dens samfundsstrukturer. Plastik er jo overalt. Det er nemt og praktisk. Og vanens magt er indlejret i sociale processer som rutiner og traditioner, som når vi drikker fadøl af et plastikkrus på en festival.

Da jeg sidste år sejlede med Plastic Changes ekspeditionsskib i Stillehavet, oplevede jeg på egen hånd, hvordan selv en miljøorganisation og dens frivillige er viklet ind i plastikstrukturene. Skibet var ude på det store hav for at dokumentere og forske i plastikforureningen, men på trods af at vi sejlede for en sag, og selv om vi alle var opmærksomme på vores plastikvaner, så blev plastikmaling stadig slidt af skroget, plastikfibre slidt af sejlene og plastikservingstallerne tabt over bord. Og det gav både en ironisk og en magtesløs følelse hos besætningen.

Så vi er fanget i plastiknettet på samme måde som denne skildpadde, der flød rundt i Stillehavet, viklet ind i et net med plastikdunke. Vi kan måske løse vores egne reb et for et, men som vores samfund ser ud på nuværende tidspunkt, er meget få mennesker i stand til at komme helt fri. Det vil nok kræve, at vi flytter ud i en skov langt borte og starter forfra.

Og har vi egentlig lyst til det? ■

På samme måde som skildpadden er vi viklet ind i mønstre og vaner, der ikke lige er til at slippe ud af, skriver antropolog Johanne Methmann Tarpegaard. Besætningen på båden hjalp skildpadden fri.

Johanne Methmann Tarpegaard er antropolog, har skrevet speciale om plastikbevidsthed og har tidligere været frivillig for organisationen Plastic Change.

FOTOKONKURRENCE

Stil skarpt på plastik

Deltag i fotokonkurrencen 'Plastik Plets kud', og stil skarpt på plastikforureningen i vores natur. Ud over flotte præmier er du med til at få plastikplagen på den miljøpolitiske dagsorden.

Konkurrencen løber fra 1. maj til 1. oktober 2017 og er en del af vores projekt Plastfrit Hav, som vi laver i samarbejde med Plastic Change og Plastikindustrien. Projektet støttes af Velux Fonden og Villum Fonden.

Læs mere her: plasticchange.dk

